

Štastná K.: Problematika výuky morální výchovy na českých školách, disertační práce, Fakulta humanitních studií UK, studijní obor: Aplikovaná etika, Praha 2014

O p o n e n t s k ý p o s u d e k

Kamila Štastná si zvolila jako téma své disertační práce velmi aktuální a obtížnou problematiku týkající se výuky morální výchovy na českých školách. Jako hlavní cíl si vytýčila nejen prezentovat, ale také předložit resp. inovovat systematický koncept a metodiku morální výchovy. Důležitým cílem bylo také její hledání odpovědi na otázku, zda lze, případně jak, „měřit“ úroveň morálky, zejména však vliv výuky na její případné „zvýšení“. Velmi oceňuji, že se K. Štastná rozhodla tematizovat takto vymezený problém. Mj. proto, že na řadě českých základních škol morální výchova resp. výuka etiky probíhá a ředitelé mnohých dalších škol o jejím zavedení uvažují. V této souvislosti neudivuje, že se v posledních letech vedou diskuze o tom, jaké by vlastně měly být cíle morální výchovy a jakým způsobem by k nim pedagogové měli dospět.

Doktorandka odevzdala monografii v rozsahu 176 stran (133 stran je „čistý text“, následuje seznam použité literatury a 6 příloh). Celý text je klasicky dělen na teoretickou a praktickou část a doprovodně na osm ucelených a dále (možná až příliš podrobně) členěných kapitol. Seznam použité literatury je obsáhlý a reprezentativní. Autorka dobře cituje a odkazuje (chyby lze nalézt jen v případě citací z druhé ruky - viz dále) a účelně pracuje i s poznámkovým aparátem. Celý text je napsán pěkným odborným jazykem, což vysoce hodnotím v době, kdy je celá řada písemných odborných textů velmi problematické jazykové a stylistické kvality. Nechybí ani požadované formální náležitosti, jako je prohlášení o samostatném

vypracování, abstrakt v českém a anglickém jazyce s klíčovými slovy a poděkování.

Předloženou disertační práci jsem si nejen podrobně, ale i se zájmem přečetla. To proto, že dlouhá léta vyučuji lékařskou (zdravotnickou) etiku a v průběhu své pedagogické práce si opakovaně kladu podobné otázky jako autorka disertace, totiž, zda lze vůbec pozvednout mravní úroveň studentů, a když ano, tak „o kolik“.

Po stručném úvodu následuje teoretická část disertace, rozdělaná do pěti kapitol. Výborně je zpracována Morální výchova v české tradici (kap.1) a bylo by perspektivně žádoucí a přínosné, aby ji autorka vydala časopisecky. Přehledá je též kapitola (2) o Kognitivních teoriích morálního vývoje, kde zaujme zejména Kolbergova teorie morálního vývoje, s kterou pak autorka pracuje i ve své výzkumné části. Navazuje pojednání o Měření morálky (kap.3), když autorka neskryvá a kriticky přistupuje k validitě takových měření. Kapitola č.4 obsahuje pojednání o mravní výchově jako o školním předmětu v ČR. Teoretickou část uzavírá pojednání o Kostnické metodě diskutování dilemat (kap.5). Za mimořádně přínosnou považuji také prezentaci toho, jak se morální výchova realizuje ve vybraných zemích (příloha 1), jmenovitě v Německu, Rakousku Polsku a na Slovensku.

Obsahem praktické části jsou tři samostatné, ale obsahově navazující studie, když druhá je dále dělena na tři výzkumy (V 1 - V3). Autorka dobře stanovila dílčí cíle a hypotézy, správně a zdůvodněně zvolila soubory respondentů a „pohrála“ si s interpretacemi získaných výsledků, k nimž dospěla značně náročným výzkumem. Pouze není jasné, kolik respondentů ve věku 11 - 62 let oslovila v předvýzkumu. Informace, že dotazník vyplnilo „několik lidí“ není dostatečná. Celkový závěr obsahuje i vlastní pojetí morální výchovy, ve kterém autorka zdůrazňuje vhodnost zážitkových metod a zcela správně se

přimlouvá za redukci mentorování a moralizování. Obecně lze konstatovat, že vytýčené cíle naplnila adekvátním obsahem.

Možná, že pro autorku bylo jistým zklamáním, že se úroveň případného vlivu cílené morální výchovy neodrazila v naměřených hodnotách. Je ovšem stále diskutabilní, zda vůbec existují metody, kterými lze takový fenomén změřit. Je třeba si také klást otázku, zda se třeba pozitivní efekt výchovy neprojeví za určitou, třeba i značně dlouhou dobu. Psychiatr a pedagog Radkin Honzák např. opakovaně uvádí, že medicí musejí některá témata slyšet dvakrát. Jednou v pregraduální výchově a podruhé tehdy, když se s nimi v praxi setkají. Také já mám zkušenost, že si zejména mladí lékaři až tváří v tvář nějaké praktické dilematické situaci „vzpomenou“ na její dřívější teoretické řešení. Možná, že právě tento efekt bude mít i autorkou používaná a na školách, podle jejího tvrzení, oblíbená Kostnická metoda diskutování dilemat. Nepochybně by bylo zajímavé, kdyby na autorčin výzkum navazoval zájem některých badatelů v tomto směru a dále, aby se někdo okusil o reflexi zkušenosti pedagogů, kteří školský předmět morální výchovy vyučují a to jednak těch, kteří jej vyučují s nadšením či alespoň pochopením a jednak těch, kteří takovým entuziasmem neoplývají.

Protože nemám žádné výhrady o věcné stránce textu, dovoluji si uvést některé formální připomínky. Ty sice nejsou podstatné, ale příště by se jich autorka měla vyvarovat.

Tak především abstrakt nahradila autorka anotací, což je zcela jiný literární útvar a prosím, aby u obhajoby prezentovala definice abstraktu a anotace. Také některá klíčová slova jsou vybrána nevhodně, např. metoda a koncept. Prosím o odpověď na otázku: k čemu slouží klíčová slova a jak je stanovit.

Dále:

Str.37, posled. odst. - uvedeni autoři Jelínková, Tyrlík a Dvořáková, jsou zcela nejasně odkazováni na práci Dvořákové, kde je podle bibliografické položky její jedinou autorkou

Str.62, 2 odst. - uveden Fritz Oser, ale nepřesný odkaz z druhé ruky

Str.66 - posled. ř. - patrně překlep, protože Slovenština se píše s malým s

Str.68 - pod převzatou tabulkou uvedeno: „poupraveno“, když ustálený termín je modifikováno nebo částečně modifikováno

Str. 72, 3. odst. - text připomíná úvod a není potřebné opakovat některá fakta, např. „rozhodla jsem se proto poohlédnout do zahraničí...“, když se na tomto místě už neavizuje, co se bude dělat, ale prezentuje, co se udělalo

Poslední upozornění se týká některých grafů, které jsou uvedeny v angličtině. Bývá totiž zvykem je přeložit, nebo česky slovně pospat v příslušné legendě. Týká se grafů na str. 56, 57, 58, 59 a 75.

Z á v ě r :

Předložená disertační práce Kamily Šťastné je kvalitní a přináší některé nové poznatky, týkající se předmětu morální výchovy na českých školách. Všechny formální požadavky, které jsou na takové práce kladeny, byly splněny.

Jednoznačně d o p o r u č u j i uvedenou disertační práci k obhajobě.

Prof. PhDr. RNDr. Helena Haškovcová CSc.

Fakulta humanitních studií UK, Praha

19. června 2014